

Accepteer dat sommige mensen afhankelijk blijven

‘Maatschappelijk werk blijft nodig.’ Dat zegt Margo Trappenburg, hoogleraar Grondslagen van het maatschappelijk werk aan de Universiteit voor Humanistiek. ‘Zeker omdat de transitie van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving te veel van sommige burgers vergt.’

Tekst: Jan van Dam

Ruim twintig jaar geleden vroeg Ischa Meijer aan Marie Kamphuis of maatschappelijk werk nog nodig was (VPRO radio 1992). U bekleedt een leerstoel die is ingesteld vanwege de Marie Kamphuis Stichting. Vindt u maatschappelijk werk nog nodig?

‘Een antwoord op die vraag kan niet om de transitie van de verzorgingsstaat naar de participatiemaatschappij heen. Door die overgang komt veel hulpverlening terecht bij de familie en het netwerk rond de patiënt of cliënt, een ontwikkeling waarover ik niet per definitie enthousiast ben. Je kunt je afvragen of het eerlijk is dat tegen mensen wordt gezegd: ‘U heeft een demente vader, dat is uw pakkie-an, dan had u maar geen demente vader moeten krijgen. Specifiek voor het maatschappelijk werk geldt dat de vraag naar hulp sterk is veranderd. Hadden mensen vroeger vaak één overzichtelijk probleem – een slecht huwelijk, schulden of niet kunnen wennen aan het wonen in Lelystad - nu krijgt de hulpverlener vooral te maken met cliënten die kampen met een veelvoud aan problemen die vaak niet of nauwelijks op te lossen zijn. Laten we deze mensen aan hun lot over? Afhankelijk van hoe we die vraag beantwoorden, hebben we maatschappelijk werk nodig.’

U constateert dat de problematiek complexer is geworden. Is het maatschappelijk werk voldoende toegerust om de juiste hulp te bieden?

‘Voor een deel is het maatschappelijk werk nog bezig het hulpaanbod te ontwikkelen. Een goede stap in die richting is de keuze voor een integrale aanpak. Een gezin met een veelvoud aan problemen wordt niet langer opgezadeld met twaalf verschillende hulpverleners - een voor de verslaving, een voor de delinquente zoon, een voor de moeilijk lerende dochter en een voor de gokverslaafde vader - want daar wordt iedereen gillend gek van. De idee nu is te werken met één vaste hulpverlener. Dat hoeft niet de ultieme verslavingsdeskundige of de beste schuldhulpverlener te zijn, maar wel een vast iemand die samenhang in de hulp aan het gezin brengt. Niet elke hulpverlener zal dat meteen en vanzelf kunnen, maar de opleidingen zijn er hard mee bezig om hun studenten hierin te bekwalmen. Het maatschappelijk werk heeft overigens een traditie op dit punt. Het unique selling point is altijd de generalistische aanpak geweest. Je zou kunnen zeggen dat het een aanpak is die past.’

Hoe kunnen we hierover kennis opbouwen?

‘We moeten naar manieren zoeken waar- door we van elkaar kunnen leren en informatie kunnen uitwisselen. Een databank (Effectieve Sociale Interventies, red.) zoals die van Movisie bijvoorbeeld is een nuttig hulpmiddel waarmee hulpverleners en anderen kunnen zien wat waar is uitgeprobeerd, welke resultaten dat opleverde en of iets achteraf wel of geen gelukkige aanpak is gebleken.’

En dan is daar de gemeente die zorg inkoop en resultaten wil zien. Hoe komt het maatschappelijk werk aan haar eisen tegemoet?

‘Een deel van de taak van het maatschappelijk werk is dat het bij de gemeente aandacht vraagt voor wat er met kwetsbare groepen gebeurt als ze dit of dat doet. Hulpverleners moeten bijvoorbeeld benadrukken dat het een politieke keuze is om alles aan het netwerk van een patiënt of cliënt over te laten. Ook moeten zij erop wijzen dat als mensen niet goed functioneren en allerlei problemen hebben, dat dit ook vaak voor hun netwerk geldt. Dát signaleren is evenzo een taak van de professional.’

Schuurt dat niet? Een gemeente die wil dat zoveel mensen of gezinnen worden geholpen en de hulpverlener die kanttekeningen plaatst maar tegelijkertijd de opdracht wil?

‘Gemeenten moeten leren inzien dat sommige mensen nooit zonder hulp kunnen. Het is een politieke keuze om iemand te ontslaan als hulpverlener en hem of haar vervolgens te vragen als buur te zorgen voor Piet of Marie een huis verderop. Eén van de sterkste vormen van framing is suggereren dat ontwikkelingen onafwendbaar zijn, dat het vanzelf die kant opgaat. Daardoor verhuul je dat het eerst en vooral om een politieke keuze gaat, waar nadelen aan kunnen kleven. Voor een hulpverlener is het niet altijd gemakkelijk om daar op te wijzen, hij wil ten slotte zijn baan of opdracht houden. Voor mij als

Wie is Margo Trappenburg?

Margo Trappenburg is bijzonder hoogleraar Grondslagen van het maatschappelijk werk aan de Universiteit voor Humanistiek. Sinds vorig jaar bekleedt Margo Trappenburg de leerstoel in Utrecht, die mogelijk wordt gemaakt door de Marie Kamphuisstichting. Ze is daarnaast hoofddocent bestuurs- en organisatiewetenschap aan de Universiteit Utrecht en schreef van 2001 tot 2008 een column in NRC Handelsblad.

Het is een politieke keuze om een hulpverlener eerst te ontslaan en vervolgens hem te vragen om voor zijn burens te zorgen.

wetenschapper is dat een stuk eenvoudiger. Ik heb geen direct belang dat eventueel in de knel zou kunnen komen als ik mij kritisch ergens over uitlaat. Daar komt bij dat mijn kritische houding een legitimatie is voor wat ik ben en doe.'

Marie Kamphuis, naar wie uw leerstoel is genoemd, liet zich inspireren door de esthetiek. U ook?

'Ik ontleen mijn inspiratie vooral aan hulpverleners en professionals. Een van mijn nevenactiviteiten is het voorzitterschap van de stichting Beroepseer, een verzameling mensen die praat over wat goed werk is en wat hen motiveert. Het is heel inspirerend om met mensen te praten die werk doen dat ik zelf niet zou kunnen. Het is boeiend om te luisteren naar hun verhalen, naar de problemen die ze ondervinden en hoe ze die oplossen. Een belangrijk deel van mijn onderzoek zal gaan over hoe het maatschappelijk werk zich in de praktijk ontwikkelt, hoe mensen die al een tijd meelopen in het vak het hebben zien veranderen. Hoe ze daarop hebben ingespeeld, wat ze hebben moeten loslaten en wat ze vast hebben kunnen houden. Ook wil ik kijken wat de versobering van de verzorgingsstaat betekent voor de burgers. Ik stel me zo voor dat er op een gegeven moment nieuwe maatschappelijke noden ontstaan, omdat het afschuiven van zorgtaken op familieleden, netwerken of burens tot spanningen leidt. Op het moment dat de politiek propageert dat volwassen kinderen voor hun oude ouders moeten zorgen, dan wék je eenzelfde soort schuldgevoel op dat ouders nu tegenover hun kinderen hebben als ze hun kroost vijf dagen per week naar de crèche brengen, maar dan in het kwadraat. Jouw moeder is de aller-zieligste moeder want die krijgt geen bezoek of is in een bejaardenhuis gedumpt terwijl andere kinderen wel voor hun oude ouders zorgen. Punt is dat de politiek normen oplegt die voor sommige mensen te zwaar zullen blijken, en dat die mensen zich op een gegeven moment gaan afreageren.'

En om dat te voorkomen hebben we het maatschappelijk werk straks dus ook nog nodig?

'Ja, met dien verstande dat we moeten leren accepteren dat ook de professional niet alle problemen definitief kan oplossen. Sommige mensen hebben chronisch, levenslang professionele hulp nodig. Die redden het niet op eigen kracht. Politiek en samenleving moeten accepteren dat er mensen zijn die afhankelijk van hulp blijven. Daar moeten we wat belastinggeld voor over hebben.'

op weg naar
**Effectieve sociale
interventies**